

ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԿԷԹԷԻ Ի ՖԻԱՆԳՈՐԴ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԿԵԹԷԻ Ի ՖԻԱՆՔՖՈՐԴ

Ֆրանքֆորդի մասենադարանին գաւ
ւիթը զարդարող յիշատակարանաց
մէջ, հիանալի է Կէթէի՝ գերմանացի
մեծանուն քերթողին յիշատակարանն,
քանդակեալ Քարրարայ մարմարիոնէ։

Այս գործոյն առաջին շարժիչն եւ
ղաւ Պ. Էդուարդ Ռուէրթէլ, այդ գե-
րահռչակ իր ըրած ուղևորութեամբն
յԱփրիկէ։ Սա երբ բազմավտանգ ճամ-
բորդութենէն իր հայրենիքը դարձաւ՝ ի
Ֆրանքֆորդ, մէկ քանի բարեկամներն
հացկերոյթ մը առին իրեն, և նոյն
առթիւ ուղեցին պարգեւել իրեն երեք
հարիւր ոսկի ճանապարհի ծախուց
համար։ Բայց նա չուզեց յանձն առ-
նուլ այդ պարգևը. և միանգամայն
ինք զինքը երախտադէտ ուղենալով
ցուցնել իր բարեկամացը, ընդունե-
ցաւ պայմանով որ այդ գումարն գործ-
ածուի ամբողջապէս յիշատակարան
մը կանգնելու ի պատիւ Կէթէի ի
Ֆրանքֆորդ, որ մեծանուն քերթողին
հայրենիքն էր։ Այս գործը յանձնը-
ւեցաւ Միլանցի նշանաւոր քանդակա-
գործին, Պոմպէոս Մարքէզի անուն,
որ ձեռք զարնելով մէկէն 1837ին,
1840ին ապրիլի 15ին աւանդեց զայն
Ֆրանքֆորդի Ծերակուտին, որ այն ա-
սնն ազատ քաղաք մ'էր։

Ըստ դատման ամենայն արուեստա-
գիտաց, այս յիշատակարանն հաւա-
սար է գեղեցկութեամբ դարուս մեծա-
գոյն յիշատակարանաց։ Հսկայածե-
արձան մ'է, յորում կը ներկայանայ
քերթողն նստած գրից մէջ, ունելով
աջ ձեռքը մատիտ մի, և ձախ ձեռքը
մատեան։

Արք արդիւնաւորք որք կերպով մ'օ-
գնած են իրենց հայրենեաց մտաւոր
կամ նիւթական բարօրութեան, ար-
ժան է որ պատուուն յիշատակարանաւ

կամ ուրիշ ինչ և է գործով՝ անմահա-
ցուցիչ իրենց անուանը, Կէթէ գուցէ
յանիրաւի բամբասուած է յոմանց թէ
հասարակաց գործոց մէջ ամենեկին մը-
տած չէ. բայց նա լաւագոյն ևս ճան-
նելով ինք զինքը քան զբամբասողս
իւր, գիտէր որ իր ազգայնոց ճաշակն
կրթելով՝ շատ աւելի մեծ օգուտ կ'ը-
նէր անոնց, քան եթէ խառնուէր հա-
սարակաց գործոց մէջ։ Եւ երկրորդ՝
հարկ չէ որ ընտիր քերթողն ըլլայ նաև
ընտիր քաղաքագէտ։

Սքինոգայի գրուածքներն մեծ ազ-
դեցութիւն ըրած են Կէթէի կրօնական
կարծեաց վրայ։ Կ'ախորժէր, ըստ իւր
վարդապետին, փնտռել զաստուածու-
թիւն ի բնութեան. և իր այս բազմ-
աստուածութեան միտումն որոշ կը
տեսնուի ամեն գրուածոցը մէջ։ Սիրող
ու հիացող էր գեղեցկութեան յամե-
նայնի. եթէ ի քերթողութեան, եթէ
ի նկարչութեան, եթէ ի ճարտարա-
պետութեան, եթէ յերաժշտութեան
և եթէ ի քանդակագործութեան, ու
րոց վրայ շատ մ'առաժնեք ալ աւան-
դած է յետնոց։

Կէթէի մեծութիւնը իմանալու հա-
մար, բաւական է նշանակել որ ինքը
իրբն նախահայր եղած է գերմանա-
կան դպրութեան։ Բոլոր իր կենացը
մէջ շարունակ ի յարաբերութեան էր
նոյն ժամանակի գլխաւոր հեղինակաց
հետ. և այս կերպով մեծ ազդեցութիւն
ունեցած է անոնց մատենագրական
գրուածոց վրայ։ Եղած չէ հեղինակ
մը որ այնչափ զանազան տեսակ նիւ-
թոց վրայ այնչափ յաջողութեամբ զը-
րած ըլլայ, ինչպէս Կէթէ, որ ամեն
բանի մէջ քաջ էր, և թուէր համայնա-
գէտ բառարան մը։

